

**ΔΙΑΚΡΙΒΩΣΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ(*)**

Τοῦ Χωρεπισκόπου Τριφυθοῦντος
κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Α. Εἰσαγωγικές παρατηρήσεις.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στήν ὁλότητα της καί προοδευτικά κατέστη ἐνεργό μέλος τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, εἰδικότερα δέ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ). Ἡ συμμετοχή αὐτή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἔχει δύο ὄψεις. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ στήν αὐτοσυνειδησία της ὅτι εἶναι ἡ «μία, ἅγια, καθολική καί ἀποστολική» Ἐκκλησία¹⁾. Μέ τή λατρεία, τήν παράδοση, τή θεολογία, τήν πνευματικότητα καί τήν «ὀρθόδοξη πίστη» της ἀποδεικνύει τήν ἀδιάκοπη ἱστορική καί ὀρθόδοξη ἀποστολικότητά της. Ἡ δεύτερη ὄψη ἀφορᾷ στή συνειδηση καί στήν ὑπευθυνότητα πού διακρίνει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπό τίς δύο αὐτές πτυχές, ἀφ' ἑνός μὲν τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς συνειδήσεως εὐθύνης καί κλήσεως γιά τήν ἐνότητα πάντων τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων ὑπό τόν ἕνα ποιμένα Χριστό καί σέ μία ποιμνη, τήν Ἐκκλησία, εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐνεργός συμμετοχή της στήν οἰκουμενική κίνηση δέν εἶναι ἀπροϋπόθετη. *Θεμελιώδης καί πρωταρχικός στόχος εἶναι ἡ ἔνωσις ὅλων ὄσοι*

*) Εἰσήγηση στή συνεδρία τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς γιά τή συμμετοχή τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (Χανιά Κρήτης, 22-24 Αὐγούστου 2000).

1) Βλ. Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις, «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί Οἰκουμενική Κίνησις», «Ἀπόστολος Βαρνάβας», περ. 3, τόμ. 48 (1987), σελ. 224-227.

πιστεύουν στό Χριστό στήν ὀρθόδοξη πίστη καί ἡ μυστηριακή κοινωνία²⁾. Ὑπάρχει ἕνα βασικό κριτήριο, τό ὁποῖο προκαθορίζει τόσο τή στάση τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐντός τοῦ ΠΣΕ καί ἐντός τῶν ἄλλων Διεκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν, ἢ ἀκόμα καί στούς διμερεῖς θεολογικούς διαλόγους, ὅσο καί τά ἐκκλησιολογικά καί θεολογικά πλαίσια ἐντός τῶν ὁποίων πρέπει νά ἀναζητηθεῖ ἡ ἐνότητα. Τό κριτήριο αὐτό εἶναι ἡ κατά τό μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπάρξασα ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας κατά τήν πρώτη χριστιανική χιλιετία, διαρκούσης τῆς ὁποίας διατυπώθηκαν τά ὄρια τῆς ὀρθοδοξίας τῆς πίστεως ἀπό τίς ἐπτὰ οἰκουμενικές συνόδους καί βιώθηκε ἀπό τή ζωή καί παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Πολλάκις κρίνεται ὅτι αὐτή ἡ θέσις ἐγκλωβίζει ἐκκλησιολογικά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί δέν τῆς ἐπιτρέπει νά κάνει τά ἀναγκαῖα βήματα πρὸς συνάντηση τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, οἱ ὁποῖες δέν στηρίζουν τήν ἐκκλησιαστική τους ζωή, πίστη καί παράδοση ἐπὶ τοῦ κριτηρίου αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις, ἡ ἐπιλογή αὐτή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δέν εἶναι αὐθαίρετη. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει νά συναριθμήσει μαζί μέ τίς ἐπτὰ πρώτες οἰκουμενικές συνόδους τουλάχιστον ἄλλες δύο, ἐκείνη ἐπὶ πατριαρχείας τοῦ Μ. Φωτίου (879-880)³⁾ καί ἔστω μία ἀπό τίς Παλαμικές Συνόδους (1453). Αὐτό καταδεικνύει, ὅτι ἡ ζωή, ἡ παράδοση καί ὁ συνοδικός βίος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δέν παρέμειναν μονολιθικές καί ἄρα δέν χαρακτηρίζεται οὔτε ἀπό παραδοσιοπληξία, οὔτε ἀπό ἐσωστρέφεια καί ἀπόρριψη τοῦ τώρα ἐναντι τοῦ παρελθόντος, γιατί ἡ παράδοση εἶναι ἡ συνεχῆ καί ἀδιάκοπη ζωή τῆς Ἐκκλησίας, πού ζωοποιεῖται ἀπό τόν Παράκλητο.

Δέν πρέπει, ἐξ ἄλλου, νά κριθεῖ ὡς αὐτονόητη καί ἀνώδυνη ἡ συμμετοχή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στήν οἰκουμενική κίνηση. Κρίνουμε ἐσφαλμένη τήν τακτική τῆς ὀριοθετήσεως διαφόρων ὁμάδων μέ χαρακτηρισμούς, ὅπως «οἰκουμενιστής» ἢ «ἀντιοικουμενιστής», «παραδοσιακός» ἢ «φιλελεύθερος», «συντηρητικός» κ.λπ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἄρα πολυφωνία (pluralism) σκέψεως, ἐκφράσεως, ἀντιλήψεως θεμάτων πού ἀφοροῦν στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι, στήν Ὁρθόδοξία παρατηροῦνται διαφορετικές ἐκτιμήσεις τόσο ὡς πρὸς τήν ἀναγκαιότητα καί τό σκοπό συμμετοχῆς στήν οἰκουμενική κίνηση, ὅσο καί ὡς πρὸς τά ἀποτελέσματα ἀπό τή μέχρι τοῦδε συμμετοχή της. Μέσα ἀπὸ αὐτή τή θεμιτή σέ ὅλες της τίς ἐκφάνσεις πολυφωνία ἐκτιμήσεως, πι-

2) Βλ. Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος (1902) τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ', **Γεωργίου Τσέτσιπ**, Οἰκουμενικός Θρόνος καί Οἰκουμένη, σελ. 30.

3) Βλ. **Βασιλείου Καραγιάννη**, «Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879 - 880 εἶναι Οἰκουμενική;», «Ἀπόστολος Βαρνάβας», περ. 3, τόμ. 42 (1981), σελ. 43-57.

στεύουμε, ότι άσκειται και μία αυτοκριτική για τό βασικό έρώτημα πού τίθεται από όρθοδόξου πλευράς - αυτή τήν έννοια έχει τό κείμενο τής διορθοδόξου συναντήσεως τής Θεσσαλονίκης (1998) - κατά πόσο εκπληρώνονται οι σκοποί και οι προϋποθέσεις τής συμμετοχής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας στό ΠΣΕ. Για όλους τούς πύ πάνω λόγους θά καταβληθεί προσπάθεια νά δοθεί, κατά τό δυνατό, πλέον αντιπροσωπευτική εικόνα τών όρθοδόξων θέσεων και αντιδράσεων χωρίς τήν προσφυγή στη γλώσσα τής διπλωματίας, αλλά μέ μοναδικό σκοπό τήν έξυπνότερη τής άληθείας.

Β'. Μερικά θεολογικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα (issues), πού δημιουργούν προβληματισμό για τή συμμετοχή τών Όρθοδόξων Έκκλησιών στό ΠΣΕ.

Έπειτα από πεντηκονταετή περίοδο έμπειρίας συμμετοχής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας στό ΠΣΕ τέθηκε και πάλιν - πάντοτε ή Όρθόδοξη Έκκλησία διατηρούσε τό σκεπτικισμό της -, έντονότερα αυτή τή φορά, τό πρόβλημα κατά πόσο τό ΠΣΕ παρέμεινε πιστό στον άρχικό του στόχο και σκοπό. Οι Όρθόδοξες Έκκλησίες, μέ ειλικρινή διάθεση, έκριναν, ότι τό ΠΣΕ, μέ τό μεγαλύτερο μέρος δραστηριοτήτων και επιλογών του, δέν εκπληρώνει τίς προϋποθέσεις εκείνες, πού νά καθιστούν δικαιολογημένη τήν όρθόδοξη παρουσία και ούτε ύπάρχει έλπίδα για τήν πραγμάτωση του άρχηθεν τεθέντος στόχου και σκοπού του ΠΣΕ, πού είναι ή διακονία για τήν ένότητα. Όσμέραι, οι όρθόδοξοι εκπρόσωποι αισθάνονται ξένοι προς τό καλλιεργούμενο «οίκομενικό ήθος», τήν επιλογή προγραμμάτων και δραστηριοτήτων του ΠΣΕ, τούς θεολογικούς προσανατολισμούς, τόν τρόπο λήψεως τών αποφάσεων, ή όποία καθιστά άδύνατη τήν όρθόδοξη παρέμβαση, ένεκα τής μικρότητας του άριθμού τών όρθοδόξων εκπροσώπων, τήν επιλογή προκλητικών διαιρετικών θεολογικών και ήθικών ζητημάτων κ.ά. Τά θεολογικά, τά εκκλησιολογικά και τά κανονικά προβλήματα και οι δυσκολίες ως προς τή συμμετοχή τής Όρθοδόξου Έκκλησίας στό ΠΣΕ είναι δυνατό νά συνοψισθούν στα ακόλουθα σημεία:

Έ κοινή προσευχή. Τό ζήτημα τής κοινής προσευχής κατά τίς οίκομενικές συναντήσεις είναι πολύ ευρύτερο από ότι νομίζουμε εκ πρώτης όψεως. Υποκρύπτεται μία πολυεπίπεδη έρμηνεία για τό όρθόδοξο ήθος περί τής κοινής προσευχής.

α) Έ ρητή άπαγόρευση τών ιερών κανόνων τής συμπροσευχής μετά τών αίρετικών. «Επίσκοπος ή Πρεσβύτερος ή Διάκονος αίρετικοίς συνευξάμενος μόνον, άφοριζέσθω, ει δέ επέτρεψεν αυτοίς ως κληρικοίς ενεργήσαι τι, καθαιρείσθω» (45ος Άποστολικός Κανών). Πλέον αυστηρός και ως προς τό περιεχόμενο και ως προς τή διατύπωση είναι ό

34ος κανόνας τής τοπικής συνόδου τής Λαοδικείας: «Ότι ου δει πάντα χριστιανόν εγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστού και άπέναι προς τούς ψευδομάρτυρας, τούτέστιν αίρετικών, ή αυτούς προς τούς προειρημένους αίρετικούς γενομένους, ούτοι γάρ άλλότριου του Θεου τυγχάνουσιν. Έστωσαν ούν άνάθεμα οι άπερχόμενοι προς αυτούς»⁴⁾. Οι παρατηρήσεις πού είναι δυνατό νά διατυπωθούν επί τή βάσει τών παρατεθέντων κανόνων περί «συμπροσευχής μετά τών αίρετικών» είναι οι ακόλουθες:

1. Έ πρώτη γενική παρατήρηση, όχι μόνο επί του συγκεκριμένου ζητήματος, είναι, ότι ή λειτουργία τών κανόνων στη συνείδηση και ζωή τής Όρθοδόξου Έκκλησίας διαμορφώνει και τό όρθόδοξο ήθος αντιμετώπισης τών κατά καιρούς έγειρομένων ζητημάτων.

2. Γίνεται, επιπρόσθετα, πάντοτε ή διάκριση μεταξύ γράμματος και πνεύματος τών κανόνων. Αυτό αποτελεί τή μεθοδολογία έρμηνείας και έφαρμογής τών κανόνων, ώστε οι κανόνες τής Έκκλησίας νά μη λειτουργούν άναχρονιστικά, συγχέοντας τόν ιστορικό προβληματισμό μιας έποχής προς τόν προβληματισμό μιας άλλης. Διάκριση, επίσης, γίνεται μεταξύ τής ακριβείας τών κανονικών διατάξεων και τής οικονομίας. Έ Έκκλησία έχει τή διακριτική ευχέρεια νά εφαρμόσει ή τήν ακρίβεια ή τήν οικονομία ανάλογα μέ τήν άπαιτούμενη θεραπευτική ανάγκη. Έ «οικονομία» δέν σημαίνει παραγνώριση τών κανόνων, αλλά έφαρμογή τους κατά πλέον φιλόθωπο τρόπο διοικήσεως τών του οίκου τής Έκκλησίας.

3. Οι όροι «αίρετικός» και «αΐρεση» έχουν φορτισθεί μέ ευρύ και άρνητικό φάσμα έννοιών. Έτυμολογώντας τόν όρο «αΐρεση», σημειώνουμε πώς αυτός σημαίνει τήν «επιλογή μέρους από τό όλο». Έπομένως, ή συνειδητή επιλογή ή άπόρριψη μιας συγκεκριμένης μορφής διδασκαλίας του Χριστιανισμού δημιούργησε τήν πολυδιάσπασή του. Σύμφωνα μέ τήν κανονική όριοθέτηση, ή πράξη αυτή σημαίνει και τήν αυτόματη τοποθέτηση εκτός τών κανονικών όρίων τής Έκκλησίας εκείνου, ό όποιος επιλέγει τό μέρος αντί του όλου. Έπειδή ό όρος «αίρετικός» και όλα τά παράγωγά του φορτίσθηκαν μέ άρνητική έννοια και περιεχόμενο, δέν καταβλήθηκε προσπάθεια άποφορτίσεώς τους από τήν άρνητική τους έννοια, αλλά τείνουν νά εγκαταλειφθούν, αν δέν έχουν ήδη εγκαταλειφθεί παντελώς έντός τών πλαισίων τής οίκομενικής κινήσεως.

4) Βλασίου Φειδά, Έεροί Κανόνες, Άθήναι 1997, σελ. 255. Βλέπε και κανόνες 2ο και 4ο Γ' Οίκομενικής Συνόδου, 6ο, 9ο, 32ο, 34ο, 37ο Λαοδικείας και 9ο Τιμοθέου Άρχιεπισκόπου Άλεξανδρείας.

β) Τό σημείο αυτό άπτεται ενός άλλου έπιπέδου πού έχει τό ζήτημα τής «συμπροσευχής». Έστω καί μέ τήν προϋπόθεση τής έγκαταλείψεως του όρου «άίρεση», ή έπιλογή μιās μορφής εκκλησιαστικού βίου καί ενός ιδιάζοντος τρόπου ή περιεχομένου όμολογίας πίστεως δημιουργεί άλλο εκκλησιαστικό ήθος καί τρόπο ζωής. Η διαφορά είναι έμφανής, άν γίνει σύγκριση του εκκλησιαστικού ήθους των πιστών των Προτεσταντικών Έκκλησιών μέ εκείνο των πιστών τής Ρωμαιοκαθολικής ή τής Όρθοδόξου Έκκλησίας.

γ) Η προσευχή ή ή συμπροσευχή δέν είναι μία κοινωνιολογική, καλή καί εύσεβιστική πράξη καί ούτε πρέπει νά κρίνεται έτσι στην οικουμενική κίνηση. Αναμφισβήτητα, ή προσευχή άνήκει στην ουσιαστική σχέση του ανθρώπου μέ τό Θεό, όπως επίσης είναι αυτή πού δημιουργεί τό σύνδεσμο τής ειρήνης καί τής αγάπης μεταξύ των μελών τής προσευχόμενης χριστιανικής συνάξεως καί πού όμοιό όμολογούν καί βεβαιώνουν τήν όρθότητα τής πίστεώς τους στον Θεό.

δ) Οί όρθόδοξοι κρίνουν ότι ή «οικουμενική» προσευχή, άφ' ενός μέν δέν πληροί τις πίο πάνω προϋποθέσεις, γιατί άποτελεί «συγκριτικό» συμπίλημα στοιχείων από όλες τις παραδόσεις. Όταν, όμως, αυτά τά στοιχεία τεθούν εκτός των προδιαγεγραμμένων πλαισίων τής προσευχόμενης κοινότητας - εκκλησίας, κατά τήν έπιεικέστερη κρίση, συνιστούν φολκλορική προσέγγιση καί δέν άπτονται τής ουσίας του κρίσιμου ζητήματος τής προσευχής. Άφ' έτέρου δέ ή «οικουμενική προσευχή», ένεκα τής έλλείψεως τής κοινοτικής εκκλησιαστικής βάσεως, καταντά, πλείστες όσες φορές, μία «θεατρική παράσταση», ή όποία, ένεκα τής έλλείψεως καί του αναγκαίου μυστηριακού, πνευματικού καί εκκλησιολογικού - εκκλησιαστικού χαρακτήρα της, καθίσταται προκλητική γιά τή διαφορετική περί προσευχής ευαισθησία των όρθοδόξων.

ε) Τό θέμα τής «συμπροσευχής» είναι τό προανάκρουσμα τής από όρισμένους κύκλους τής «οικουμενικής κινήσεως» προωθούμενης έννοίας, συνειδήσεως ή καί πράξεως τής συμμετοχής στό κοινό εύχαριστηριακό ποτήριο (intercommunio). Η θέση τής Όρθοδόξου Έκκλησίας είναι σαφής επί του ζητήματος αυτού. Τόσον ή συμμετοχή στην εύχαριστική σύναξη μιās Έκκλησίας, όσο καί στην προσευχή, προϋποθέτει, πρώτον, τήν κοινή όμολογία πίστεως καί, δεύτερον, τή συμμετοχή στην πράξη τής καθημέραν εκκλησιαστικής ζωής τής εύχαριστιακής συνάξεως μιās Έκκλησίας. Άλλως, τόσο ή άσκηση τής κοινής προσευχής, όσο καί ή συμμετοχή στό κοινό εύχαριστιακό ποτήριο άποτελούν άναχρονισμό καί υποβιβασμό ή καί σχετικοποίηση ούσιωδών κεφαλαίων τής πίστεως καί τής εκκλησιαστικής ζωής των χριστιανών.

2. Διατύπωση πίστεως καί πολιτιστικές διαφορότητες. Τό θέμα τής κοινής προσευχής στις οικουμενικές συνάξεις θέτει καί ένα δεύ-

τερο φλέγοντα προβληματισμό. Όπως αναφέρθηκε στην άρχή, ό σκοπός καί ό στόχος τής οικουμενικής κινήσεως καί τής ίδρύσεως του ΠΣΕ είναι, κατά τή διατύπωση τής Έγκυκλίου του Πατριάρχη Ίωακείμ Γ', «ή έν τή Όρθοδόξω πίσει μεθ' ήμων ένωσις αυτών καί πάντων των εις Χριστόν πιστευόντων». Φαίνεται, έν τούτοις, ότι, αντί αυτής τής βασικής άρχής τής ενιαίας καί κοινής όμολογίας τής όρθοδόξου πίστεως από όλους όσοι πιστεύουν στον Χριστό, έχει επικρατήσει μία άλλη πρακτική. Όπως είναι καταφανές, επί παραδείγματι, από τά θεολογικά κείμενα τής Έπιτροπής «Πίσις καί Τάξις», νομιμοποιούνται οί διαφορετικές διατυπώσεις πίστεως καί έντάσσονται στην πολιτιστική ποικιλία (diversity). Στο κείμενο «Towards Sharing the One Faith» καλούνται οί Έκκλησίες, μέ βάση τήν άρχή τής ποικιλίας, νά αναγνωρίσουν ότι όλες έχουν τή μία άποστολική πίστη, τήν όποία συρμερίζονται καί αποδέχονται όλοι οί Χριστιανοί ανεξάρτητα από τήν όμολογιακή τους προέλευση. Από όρθοδόξου πλευράς είναι αναγκαίο νά διευκρινισθεί ό όρος «ποικιλία» καί νά λεχθεί πού είναι δυνατό νά εφαρμόζεται ή άρχή τής ποικιλίας καί πού όχι. Η άδιάκριτη έμμογή στην «ποικιλία τρόπων όμολογίας καί διατυπώσεως τής πίστεως» (πργρ.30) διατηρεί τούς διχασμούς καί τά σχίσματα, αλλά καί ένθαρρύνει τή συνεχή πολυδιάσπαση τής Έκκλησίας. Άλλωστε, στό ίδιο κείμενο (πργρ.25) όμολογείται, ότι στην άρχαία Έκκλησία ήταν αυτόνότη ή αναζήτηση καί ή ανάπτυξη κοινών τρόπων διατυπώσεως τής πίστεως.

3. Άποδοχή νέων μελών στό ΠΣΕ (membership). Η Όρθόδοξη Έκκλησία κρίνει, ότι επήλθε άλλαγή του άρχικού σκοπού, στόχου, δομής καί λειτουργίας του ΠΣΕ ένεκα τής άκριτης άποδοχής νέων μελών - Έκκλησιών, οί όποίες δέν πληρούν τις άπαραίτητες εκκλησιολογικές προϋποθέσεις. Η Όρθόδοξη Έκκλησία έχει αυτοσυνειδησία τής εκκλησιολογίας, ή όποία δέν άποτελεί μόνο κριτήριο, αλλά καί σταθερό στοιχείο γιά τήν επιδιωκόμενη ένότητα. Τό παράδειγμα τής αντιμετώπισεως τής περιπτώσεως των Δονατιστών από τή σύνοδο τής Καρθαγένης είναι εύλαλο. Μέ τόν 92ο κανόνα της ή σύνοδος αυτή, πρώτον, νομιμοποιεί τή διεξαγωγή του διαλόγου μέ τούς άποσχισμένους αίρετικούς, γιατί κρίνεται ως εύαγγελική έπιταγή ειρνεύσεως εκ μέρους των «υιών του Θεού». Δεύτερον, θέτει τήν επί ίσοις όροις άρχή συμμετοχής στό διάλογο, ό όποιος πρέπει νά βασίζεται στην εύαγγελική αγάπη καί στην αλήθεια τής πίστεως. Γιά τό λόγο αυτό καλεί τούς Δονατιστές νά όρίσουν άμοιβαίως ίσο αριθμό εκπροσώπων γιά τό διάλογο. Τρίτον, καθορίζεται ό σκοπός του διαλόγου, ό όποιος είναι ένός μέν ή άποκατάσταση τής διερρηγμένης κοινωνίας στην Έκκλησία μεταξύ των διαλεγόμενων, άφ' έτέρου δέ ή σωτηρία των πιστών καί ή άγωνία, μάλιστα «διά πείσμα ανθρώπων άσθενείς ψυχαί καί άπειροι λα-

οί ιεροσύλω τινί χωρισμῶ ἀπόλωνται» (92ος κανόνας Καρθαγένης). Τέταρτον, ουσιαστικό επίσης στοιχείο είναι ὅπως, μέσα ἀπό τό διάλογο, ἐπαναπρολάβουν οἱ Δονατιστές τήν ἀπολεσθεῖσα ἀπό αὐτούς ὀρθοδοξία τῆς πίστεως καί τήν κανονική, ἐκκλησιολογική καί ἐκκλησιαστική δομή τῆς «καθολικῆς» (ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας⁵⁾.

Μέ βάση τή στάση τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης καί πράξη τοῦ διαλόγου της μέ τούς σκληρούς καί βίαιους αἰρετικούς Δονατιστές, στάση πού ἐμπεριέχει τή σοβαρότητα τοῦ ζητούμενου στόχου, τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση καί τήν εὐαγγελική ἀγάπη, κρίνεται πῶς τό ἐπιτελούμενο ἔργο στό ΠΣΕ δέν ἀνταποκρίνεται πλήρως στίς προϋποθέσεις αὐτές, πού τίθενται ὡς βάση γιά τήν ἐνότητα τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι, ὄντως, προκλητική γιά τήν ὀρθόδοξη αὐτοσυνειδησία ἡ προαγωγή τῆς ἰδέας τῆς ἀπορρίψεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδή κρίνεται ὡς ἀνθρώπινος ἐπίγειος θεσμός (Institution), ἡ ὡς πολιτιστική ἔκφραση διαφορετική ἀπό ἄλλες, ἡ ἀκόμα καταβάλλεται προσπάθεια «θεολογικῆς» ἑρμηνείας καί νομιμοποιήσεως τῶν διαιρέσεων διά τῆς ἀρχῆς τῆς «ποικιλομορφίας». Ἡ Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει κάθε δικαίωμα νά ἀπαιτεῖ τήν «ἐκκλησιοποίηση» τῶν ἐταίρων της στό διάλογο, οἱ δέ ἐταῖροι τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας στό διάλογο πρέπει νά δεχθῶν αὐτή τήν πρόκληση καί κλήση καί νά μή προσπαθοῦν νά τήν ἀποφυγῶν ἐξευρίσκοντας καταφύγιο στόν κοινωνικό ἀκτιβισμό, στή δῆθεν ποικιλόμορφη πολιτιστική διατύπωση τῆς πίστεως κ.λπ.

Συνδεδεμένο μέ τό θέμα τῆς ἀποδοχῆς μελῶν στό ΠΣΕ εἶναι καί ἡ κατά προκλητικό τρόπο ἀποδοχή ἡ οἱ καταβαλλόμενες προσπάθειες ἀποδοχῆς ὡς μελῶν ὁμάδων, οἱ ὁποῖες εἶναι γνωστές γιά τόν ἀπροκάλυπτο προσπλυτισμό πού ἀσκοῦν τόσο σέ βάρος τῶν Ὄρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσο καί τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

4. Ἰερωσύνη τῶν γυναικῶν. Βεβαίως, δέν κρίνεται κατ' ἀρχήν ὡς ὑπεύθυνο τό ΠΣΕ γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ τῆς χειροτονίας γυναικῶν στούς βαθμούς τῆς ἱερωσύνης. Αὐτό, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀποτελεῖ ἀποκλειστική ἀρμοδιότητα καί εὐθύνη τῶν Ἐκκλησιῶν, πού προάγουν τό θεσμό αὐτό στήν ἐκκλησιαστική τους ζωή. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο προκαλεῖ τήν ὀρθόδοξη εὐαισθησία ἐπί τοῦ θέματος εἶναι ἡ *de facto* ἀποδοχή τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἀπό τό ΠΣΕ, ἐπιτρέποντας μάλιστα τήν κατά προκλητικό τρόπο προώθηση τῆς χειροτονίας γυναικῶν. Ἡ ἐπιπρόσθετη δυσκολία γιά τίς Ὄρθόδοξες Ἐκκλησίες εἶναι τό ὅτι, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς *de facto* καταστάσεως, εὐρίσκονται σχεδόν πάντοτε στή δυσάρεστη θέση τῆς ἐξ ὀλοκλήρου ἡ μερικῆς μή συμμετοχῆς στίς

5) 90ός κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, Βλασίου Φειδᾶ, ὁ. ἀν.

«οἰκουμενικές» προσευχές, γιά τόν ἐπιπρόσθετο πρὸς τούς ἀνωτέρω λόγο τῆς συμμετοχῆς γυναικῶν μέ ἐπισκοπικό ἢ ἱερατικό ἀξίωμα. Αὐτό δέν σημαίνει τήν ἀρνηση τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ. Δεοντολογικά, ἐν τούτοις, δέν εἶναι ὀρθό νά ἐπιβάλλεται μία κατάσταση καί στή συνέχεια νά συζητεῖται. Κατά μείζονα λόγο ὅταν πρόκειται γιά ἓνα θέμα, τό ὁποῖο διχάζει τήν «κοινωνία» (fellowship) τῶν Ἐκκλησιῶν-μελῶν τοῦ ΠΣΕ, ἀλλά καί τίς ἴδιες τίς Ἐκκλησίες πού ἔχουν προχωρήσει πρὸς αὐτήν τήν κατεύθυνση, ὅπως γιά παράδειγμα εἶναι ἡ Ἀγγλικανική Ἐκκλησία.

5. Θεματολογία τοῦ ΠΣΕ. Βεβαίως ἡ θεματολογία τοῦ τμήματος «Πίστις καί Τάξις», ὅπως αὐτή διαμορφώθηκε στή συνάντηση τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς στό Τορόντο τοῦ Καναδά (15 - 24 Ἰουνίου 1999) καί ἐπικυρώθηκε ἀπό τή μετὰ τή Γενική Συνέλευση τοῦ Χαράρε πρώτη συνάντηση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρουσα ἀπό θεολογικῆς ἀπόψεως. Πάντοτε, ἐν τούτοις οἱ ὀρθόδοξοι ἐκπρόσωποι βρίσκονται στή δεινή θέση νά λαμβάνουν ἀρνητική θέση γιά θέματα πού προκαλοῦν διαιρέσεις καί ἀντιθέσεις στήν «κοινωνία» Ἐκκλησιῶν (fellowship) τοῦ ΠΣΕ, ὅπως εἶναι ἐπί παραδείγματι τό θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας. Ἀποτελεῖ ἐπιπρόσθετη πρόκληση ὅταν καί στίς Γενικές Συνελεύσεις, τόσο τοῦ ΠΣΕ ὅσο καί τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ), κατά τρόπο ἀπαράδεκτο καί δεικτικό, προβάλλεται ἡ σεξουαλική αὐτή ἰδιαιτερότητα, ἐντασσόμενη στό πρόγραμμα τῆς Συνελεύσεως. Τά θέματα αὐτά ἀποτελοῦν περιπτώσεις (cases) ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος καί θεραπευτικῆς ἀγωγῆς τῶν ἀτόμων μέ τίς ἰδιαιτερότητές τους ἀπό τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία τους καί δέν εἶναι δυνατό νά μετατρέπονται σέ κανόνες γενικῆς συμπεριφορᾶς, οὔτε νά ἐντάσσονται στή θεματολογία τοῦ ΠΣΕ. Κατά τόν ἴδιο τρόπο προκαλεῖ ἀπογοήτευση στούς ὀρθόδοξους ἐκπρόσωπους ὅταν διαπιστώνουν τή βαρύτητα καί προτεραιότητα πού δίδεται στά κοινωνικά θέματα, βεβαίως ἀπαραίτητα, ὅμως σέ βάρος τῆς θεολογικῆς ἀναζητήσεως τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν.

6. Ἐφαρμοζόμενη θεολογική μεθοδολογία. Μεταξύ τῶν σοβαρότατων ζητημάτων, τά ὁποῖα χρίζουν ἐπανεξετάσεως καί ἐπανακαθορισμοῦ εἶναι καί ἡ ἀκολουθούμενη μεθοδολογία ἀπό τό ΠΣΕ γιά τήν προώθηση θεολογικῶν καί ἐκκλησιολογικῶν θέσεων. Δέν ἀναφέρομαι ἀπλῶς καί μόνο στήν ἐκ τῶν προτέρων ἐτοιμασία τῶν κειμένων ἢ στήν ἐντεχνη προβολή καί προώθηση διά τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ψηφοφορίας τῶν κατ' ἐπιθυμίαν θέσεων. Ἀναφέρομαι ἐπιπρόσθετα σέ μία ὑποβόσκουσα ἀλλά προφανή μεθοδολογία, ἡ ὁποία τείνει νά καλλιιεργήσει μία ἀντίληψη εἴτε περί τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε περί τῆς ἐνότητος κατά πολύ διαφορετική ἀπό ἐκείνη πού ἡ Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναμένει. Ἐνα πα-

ράδειγμα θά διαλευκάνει τό σημεῖο αὐτό. Τόσο στό καταστατικό ἰδρύσεως, ὅσο καί στά κατά καιροῦς κείμενα τοῦ ΠΣΕ χρησιμοποιεῖται εὐρέως ὁ ὅρος «ὄρατή ἐνότητα» (Visible Unity) τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ὅρος αὐτός εἶναι κατά τήν ἀντίληψή μας, ἂν ὄχι επικίνδυνος, τουλάχιστον παραπλανητικός, καί δυστυχῶς χωρίς καμμία κρίση ἐγινε ἀποδεκτός καί ἀπό πολλούς ὀρθοδόξους. Σέ συνδυασμό μέ τά ὅσα ἀναφέρθηκαν γιά τήν «ποικιλία» διατυπώσεως τῆς πίστεως, ὁ ὅρος «ὄρατή ἐνότητα» (Visible Unity) τείνει νά δώσει τήν ἐντύπωση τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀόρατης ἐνότητας (Invisible Unity) καί ἐκεῖνο πού παραμένει ὡς ζητούμενο εἶναι ἡ ὄρατή, κοινωνιολογική καί ὀργανωτική ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί τίποτε πλέον τούτου. Ὅμως, γιά τήν ὀρθόδοξη συνείδηση καί εὐθύνη, στόχος καί σκοπός τῆς ἰδρύσεως τοῦ ΠΣΕ καί τῶν ὅλων δραστηριοτήτων του, κεντρικῶν καί δευτερευόντων, εἶναι ἡ ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ μυστηριακή κοινωνία. Τά παραδείγματα αὐτά θά μπορούσαν νά πολλαπλασιασθοῦν, ὅπως ἡ συζήτηση περί Παραδόσεως καί παραδόσεων, ἡ λεγόμενη «οἰκουμενική ἐρμηνεία» κ.ά., ὅπου ζητεῖται ἀπό τίς Ἐκκλησίες νά ἐρμηνεύουν τούς ὅρους πίστεως «μέ σχετική ἐλαστικότητα» (with some flexibility)⁶⁾.

Γ. Ἐπίλογος.

Κατακλείοντας τούς προβληματισμούς αὐτούς, ἐπαναλαμβάνουμε, ὅτι ἡ ἐμμονή τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στίς θεμελιώδεις ἐκκλησιολογικές ἀρχές δέν σημαίνει ὀστεοπόρωση ἢ παραδοσιοπληξία. Ἡ πίστη, οἱ ἐκκλησιολογικές ἀρχές, ἡ κανονική καί ἡ λειτουργική δομή τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν συνέχεια τῆς μιᾶς καί ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χριστιανικῆς χιλιετίας. Γιά τό λόγο αὐτό, στίς σχέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες μέσα στό πλαίσιο τοῦ ΠΣΕ, πρέπει νά ἐπικρατήσει ἡ ἀρχή τῆς ἀμοιβαιότητας. Οἱ ἐτερόδοξες Ἐκκλησίες ἀξιῶνουν τήν ἀναγνώριση τῆς «ὀρθοδοξίας» τῆς πίστεώς τους ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Γιά νά γίνει αὐτό κατορθωτό, ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τή σειρά τῆς ἀξιῶνει τήν ἐκ μέρους τους ἐφαρμογή τῶν κριτηρίων τῆς πίστεως, τῆς παραδόσεως, τῆς ἐκκλησιολογίας καί τῆς κανονικῆς καί λειτουργικῆς παραδόσεως. Δέν εἶναι δυνατό νά περιορίζεται ἡ ἐκκλησιολογική δομή τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ μόνη τήν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν καί νά παραγνωρίζεται ἡ ζῶη καί παράδοση αἰῶνων ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

6) Βλ.: Towards Sharing the One Faith, πρῆρ. 17.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: «Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ 2000»

Ἀπό τίς 28 Αὐγούστου μέχρι καί τίς 2 Σεπτεμβρίου 2000 συνεκλήθη ὑπό τήν αἰγίδα καί εὐλογία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στό Συνεδριακό Κέντρο τοῦ Ξενοδοχείου «Hilton» Κωνσταντινουπόλεως Διεθνές Ἐπιστημονικό Συνέδριο μέ θέμα «Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καί ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου - Προκλήσεις καί προβληματισμοί τοῦ 2000».

Στό Συνέδριο ἔκαμαν εἰσηγήσεις οἱ Μητροπολίτες Ἐφέσου Χρυσόστομος, Βύβλου καί Βοτρύων Γεώργιος, Αἴνου Μάξιμος, Περγάμου Ἰωάννης καί Σασίμων Γεννάδιος, ἄλλοι ἀνώτεροι κληρικοί καί ἐπιστήμονες διαφόρων εἰδικότητων. Ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συμμετέσχε στίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου ὁ Θεοφ. Χωρεπίσκοπος Τριμυθοῦντος κ. Βασίλειος.

Τό Συνέδριο ἐνέκρινε τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καί τό πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ» (Ψαλμ. 23,1).

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, συνεκάλεσεν ἀπό 28ης Αὐγούστου ἕως 2ας Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. εἰς τήν Βασιλίδα τῶν Πόλεων, Διεθνές Ἐπιστημονικόν Συνέδριον, μέ θέμα: «Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καί ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου - Προκλήσεις καί προβληματισμοί τοῦ 2000». Τό Συνέδριον ὀργανώθη ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν ἐκδηλώσεων διά τά 2000 ἔτη ἀπό τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Κατά τήν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου οἱ ὑπέρ τούς ἑκατόν πενήκοντα Σύεδροι ἀπό τῶν περάτων τῆς γῆς, ἐκπροσωποῦντες τήν ἀνά τήν Οἰκουμένην Ὀρθόδοξον διανόησιν, ἀλλά καί τήν σύγχρονον ἐπιστημονικήν γνῶσιν, συνεζήτησαν εἰς βάθος τά μείζονα θέματα, τά ὅποια ἀπα-